

DE
**BOSSCHE
GROENEN**

GEEF JE STAD KLEUR

Op woensdag 16 maart mogen we stemmen voor een nieuwe gemeenteraad. Voor De Bossche Groenen worden dat de vierde verkiezingen. Dat we voor groen zijn, weet u inmiddels wel. En dat we een sociaal Den Bosch voor ogen hebben waarschijnlijk ook. We houden het wonen en werken in de gemeente alleen aangenaam, door ons aan te passen aan het veranderende klimaat.

En iedereen moet aan die transformatie mee kunnen doen. Jong en oud, arm en rijk, ziek en gezond. In onze ogen is dat 'groen' niet links of rechts. Samen zijn wij het mooie Den Bosch, met haar dorpen en wijken. En dus gaan we ons samen voorbereiden op de toekomst.

De Bossche Groenen zoekt graag die samenwerking met inwoners. Dat deden we al, en dat willen we blijven doen. Want zonder de steun van de burger ben je als bestuurder nergens. Ook u bent onze ogen en oren in de wijk. Die rol van ombudsman/vrouw vervullen wij met trots.

Wij zien een constructieve gemeenteraad voor ons. Waarin niet puur wordt gedacht en gehandeld in oppositie tegenover coalitie. De afgelopen jaren hebben wij veel groene en sociale thema's op de agenda gekregen. Maar nu willen we meer.

Na 12 jaar zijn wij klaar voor het bestuur van Den Bosch.

JUDITH HENDRICKX Partijleider / lijsttrekker De Bossche Groenen

INHOUDSOPGAVE

1	ENERGIE EN KLIMAAT	p. 3
2	NATUUR EN MILIEU	p. 4
3	WONEN	p. 5
4	ZORG EN WELZIJN	p. 6
5	WERK EN INKOMEN	p. 7
6	VERKEER	p. 7
7	BESTUUR	p. 9
8	KUNST EN CULTUUR	p. 9
9	ONDERWIJS	p. 10
10	SPORT EN RECREATIE	p. 11
11	DIEREN	p. 11
12	AFVAL	p. 12

Den Bosch moet de groenste stad van Nederland worden. Landelijk voorop lopen op het gebied van klimaat en energie. Voor 2050 moet de gemeente klimaatneutraal zijn. Wij pleiten om in 2030 al 60% reductie gerealiseerd te hebben. Dat willen we bereiken met energiebesparing, de stimulering van het energieneutraal (ver)bouwen van woningen en gebouwen en het opwekken van groene energie. Allemaal in overleg met de betrokken inwoners.

ZONNEPANELEN

We willen beginnen met het laaghangende fruit. Dat zijn de beschikbare daken van woningen, bedrijven en instellingen. Er dient een inventarisatie te worden gemaakt van alle daken in de gemeente. Daarna willen we constructies opzetten om alle beschikbare daken binnen vijf tot tien jaar vol te leggen met zonnepanelen.

Denk ook aan grote overkappingen op parkeerplaatsen, waar zonnepanelen op geplaatst kunnen worden. Een bijkomend voordeel: in de warme zomer staat je auto niet in de hitte, in de natte herfst en winter staat de auto droog.

ZONNELADDER

Door de zonneladder toe te passen, kunnen we bijna de helft van onze groene stroom opwekken. Dat betekent dat we, bij het plaatsen van zonnepanelen binnen de bebouwde kom, eerst kijken naar gebouwen en daarna pas naar ongebruikte terreinen. Buiten de bebouwde kom moeten functies worden gecombineerd. Denk aan panelen op vuilnisbelten en aan geluidsschermen van spoor- en autowegen.

Aangezien klimaatverandering zal leiden tot een tekort aan voedsel is het erg onhandig om vruchtbare grond vol te leggen met zonnepanelen. De transformatie van de land- en tuinbouw en de veeteelt - van intensief naar kringloop en biologisch - vraagt juist om een herverdeling van gronden in combinatie met meer natuur. We willen geen zonneparken op gemeentegronden die bestemd zijn voor natuurontwikkeling.

WINDMOLENS

Windenergie is onmisbaar voor de energietransitie. De molens moeten worden gebouwd met respect voor het landschap en in samenspraak met de betrokken burgers. Wij willen geen windmolens in en nabij natuurgebieden.

Uit voorzorg willen we geen windmolens te dicht op bebouwde omgeving, zoals woonwijken. Er zijn teveel onzekerheden over de langetermijneffecten van windmolens op de volksgezondheid. De Bossche Groenen vindt de Rosmalense Polder geschikt voor een beperkt aantal windmolens. Op gepaste afstand van woonwijken zoals De Groote Wielen en de dorpskernen.

Windmolens moeten niet geplaatst worden in een industriële opstelling (raster). We moeten het hart van het gebied openhouden voor de weidevogels. Dit is ook belangrijk vanuit een landschappelijk oogpunt. Windmolens passen goed aan de randen van het open gebied langs bestaande infrastructuur op boerenerven.

Een mooi idee is een klimaatmolen. De molen wekt met windenergie stroom op voor elektrische stadsbussen en de boten van de Kring Vrienden 's-Hertogenbosch. In de molen wordt voorlichting gegeven hoe je thuis je energierekening kunt halveren.

BIOMASSA

Energieopwekking via de verbranding van biomassa op basis van hout sluiten wij uit.

GEMEENTELIJK ENERGIEBEDRIJF

De Bossche Groenen wil de Essentgelden inzetten voor het klimaat. Wij willen het opwekken van groene energie niet aan de markt overlaten en zelf zelf de regie nemen. Door het oprichten van een groen, gemeentelijk energiebedrijf kunnen we gebruikmaken van subsidies. Het geld dat daarmee verdiend wordt, kan naar de gemeentekas.

Met de portemonnee van de gemeente kunnen vervolgens weer nieuwe initiatieven ter verduurzaming worden betaald. Daar komt nog bij dat een gemeentelijk energiebedrijf bedrijvigheid oplevert en voor meer werkgelegenheid zorgt. Daarbij kunnen we de kennis van onze data-academie (Jheronimus Academy of Data Science) goed gebruiken.

KLIMAATNEUTRAAL BOUWEN

De gemeente Den Bosch kan het goede voorbeeld geven op het terrein van duurzaamheid. Nieuwe gebouwen die eigendom zijn van de gemeente - zoals scholen en sportaccommodaties - worden voortaan klimaatneutraal gebouwd. Bestaande gebouwen worden verder verduurzaamd. De gemeente zou hier in de begroting voldoende geld voor vrij moeten maken.

Het gebruik van fossiele brandstoffen draagt niet bij aan de klimaatdoelstellingen van de stad. Nieuwbouwwijken - onder meer De Groote Wielen en De Haverlij - krijgen daarom helemaal geen (fossiel) gas meer.

WONINGBOUWCORPORATIES

Woningbouwcorporaties kunnen meer energiebesparende maatregelen nemen die goed zijn voor het milieu en beter voor de portemonnee van de huurders. Energielasten kunnen omlaag door de installatie van zonnepanelen op huurwoningen. Verouderde woningen moeten we duurzaam renoveren.

De gemeente kan het initiatief nemen door hier financieel aan bij te dragen. Om energiearmoede te voorkomen, worden alle sociale huurwoningen opgewaarderd naar tenminste label A of (nog liever) klimaatneutraal. Deze maatregelen financieren we uit de opbrengsten van windmolens of met de Essentgelden.

We werken met een Bosch isolatieprogramma per wijk en we beginnen in de armste buurten. Isoleren levert de bewoners een flinke financiële besparing op. Goed ook voor het tegengaan van armoede. Hierin investeren is een taak van de gemeente en woningcorporaties. Bewoners hebben hier zelf vaak geen geld voor.

DUURZAME KOOPWONINGEN

Ook huiseigenaren kunnen nog een slag maken in de verduurzaming van hun woning. De gemeente maakt dat makkelijker met duurzaamheidssubsidies. Bovendien kan de WOZ-belasting worden verlaagd voor eigenaren van een huis met minstens energielabel B.

De welstandseisen voor zonnepanelen mogen soepeler, zodat meer bewoners worden gestimuleerd over te gaan op zonne-energie. Ook de subsidiepot voor het isoleren van particuliere woningen en ter stimulering van het gebruik van aardwarmte door Koude-Warmte Opslag (KWO) kan mensen in beweging brengen.

ONTTEGELEN

De Bossche Groenen wil particuliere woningbezitters stimuleren hun eigen tuin te onttregelen. Dat kan bijvoorbeeld door de Onroerendezaakbelasting (OZB) te verlagen. Onze gemeente bestaat voor de helft uit sociale huurwoningen. Met woningcorporaties maken we afspraken om bij het aanbieden van een huurwoning een vast percentage van de voor- en achtertuin in stand te houden als groene tuin. Dit kunnen de corporaties opnemen in het huurcontract.

Klimaatadaptatie is het sleutelwoord. De Bossche Groenen wil daarom de wijken en bedrijventerreinen verder vergroenen en verduurzamen. Wij willen alle mogelijke vormen in beeld brengen, zoals gevelgroen, geveltuintjes, leibomen en het aanbrengen van groene stadspoorten op de plekken waar de oude poorten naar de stad zijn verdwenen. Maar ook door het parkeren te verplaatsen naar de rand van een buurt of wijk.

VERGROENING

Vergroening verhoogt naast de ecologische en economische waarden van omliggend vastgoed, ook de sociale waarden. Groene parken, wandelpaden en groene hofjes zijn dé plekken waar mensen elkaar ontmoeten. Zeker in een tijd waarin steeds meer mensen in hoogbouw wonen en geen eigen tuin hebben. De Bossche Groenen vindt het noodzakelijk om natuur in de wijk meer ruimte te geven.

Dat kan door het planten van meer bomen en het uitbreiden van het aantal *tiny forests*. Veel straten in de versteende brede binnenstad zouden vergroend kunnen worden door het aanplanten van laanbomen. Openbare ruimte kan - ter bevordering van de leefbaarheid - beter worden ingezet voor groen dan voor steen. Groenstroken met bomen zorgen voor verkoeling en voor waterberging.

Maar ook het snippergroen is belangrijk om te behouden. Veel diersoorten zijn hiervan afhankelijk. Tevens is het groen onmisbaar in de strijd tegen klimaatverandering. De beleidsplannen voor het onderhouden van parken en waterkanten moet diervriendelijker. Denk aan de 10 km ecologische oevers die zijn aangelegd in Den Bosch Noord.

Verder kunnen we gaan experimenteren met het vergroenen van gebouwen, zoals de flat aan het Burgemeester Loeffplein en het winkelpand aan de Markt met vestigingen van Perry Sport, Etos en De Koopman.

BEDRIJVENTERREINEN

Net als bij een groene woonomgeving zorgen vergroende bedrijventerreinen voor minder ziekteverzuim. Op de hittestresskaart is De Rietvelden een diep rood gebied. Desondanks worden bij het afgeven van bouwvergunningen nul eisen gesteld aan een groene inrichting. Het gevolg: hittestress en een onaantrekkelijke werkomgeving.

KAPVERGUNNING

De Bossche Groenen wil de kapverordening herstellen. Door het versoberen van de kapverordening (dankzij bezuinigingen) vallen nu veel bomen tussen wal en schip. Zo is er op dit moment geen vergunning nodig voor het kappen van bomen op herontwikkelingslocaties, tenzij de locatie onder de Groene Kaart valt. Daardoor verdwijnen er tijdens de slooffase geruisloos veel bomen. Deze bomen worden nu niet of onvoldoende gecompenseerd.

PARKEN

In een groeiende stad zijn parken de longen van de stad. Inwoners kunnen er terecht voor ontspanning, sport en ontmoeting. De parken dragen bij aan de geluksbeleving en gezondheid van inwoners en voegen kwaliteit toe aan de stad. Daarom mogen er meer parken bijkomen en bestaande parken worden versterkt.

De plannen om het Annapark en het Prins Hendrikpark te bebouwen, willen we beiden van tafel. Wat ons betreft gaan we samen met wijkbewoners om de tafel om te zoeken naar wat wel mogelijk is. Alle opties moeten daarbij bespreekbaar zijn.

ZUID-WILLEMSPARK

De Bossche Groenen wil nu eindelijk eens smoel geven aan het Zuid-Willemspark. Daarmee willen we rekening houden met het terugdringen van teveel autoverkeer, het veiliger maken van de straat - met snelheidsbeperkende maatregelen en een verkeerscirculatieplan - en aandacht voor de sociale veiligheid.

Dit alles in het kader van klimaatadaptatie, het tegengaan van hittestress en het verbeteren van de verblijfskwaliteit en verkeersveiligheid. De plannen hiervoor zijn in overleg met bewoners gemaakt. Het is nu zaak om aan de slag te gaan.

INDUSTRIE

De Bossche Groenen wil met bedrijven in de gemeente in gesprek gaan over industriële vervuiling. Daaronder valt de omgang met afval, het terugdringen van luchtvervuiling – zoals fijnstof – en het beperken van de risico's rondom zware industrie en chemische bedrijven. Met het sluiten van overeenkomsten kunnen we samen emissies en CO₂-uitstoot verlagen. Op die manier willen we bedrijven aanzetten tot verduurzaming van de bedrijfsvoering.

Voor sommige bedrijven moeten we op zoek naar een nieuwe plek, verder buiten het bewoonde gebied van de gemeente. Schrootbedrijf AVI, kalverslachterij Vitelco en asfaltcentrale AsfaltNu zijn te dicht bij bewoond gebied gevestigd. De gemeente moet beter in de gaten houden of de industrie zich aan de milieu-eisen houdt. Nieuwe technieken om vervuiling tegen te gaan, moeten sneller in gebruik worden genomen.

WATERMANAGEMENT

Klimaatverandering is een feit. De vraag is hoe hoog de wereldwijde temperatuurstijging zal gaan uitpakken. De stad zal zich hierop moeten voorbereiden. Langdurige droogte en hitte zullen worden afgewisseld met veel wateroverlast en natte periodes. Dat vereist watermanagement. De Waterschappen zijn daar al mee begonnen.

Door verstening van de openbare ruimte en particuliere tuinen tegen te gaan, kan het hemelwater bij hevige regenbuien beter worden opgenomen in de grond. Niet in het riool. Daarnaast kunnen de binnenstad, dorpen, buurten en wijken verder worden vergroend met gevelbeplanting en bomen in verschillende groottes.

BOS

Gronden die nu eigendom van de gemeente zijn en worden verpacht voor de teelt van veevoer, kunnen ook ingezet worden voor de ontwikkeling van bossen: klimaatbossen, voedselbossen, productiebossen en nieuwe natuurbossen. Productiebossen - voor het kweken van *biobased* bouwmaterialen - zijn ook een optie, maar dit type bos heeft alleen weinig natuurwaarde en is slecht voor het bodemleven. Op sommige punten vergelijkbaar met bioindustrie. Wij zien productiebossen dan ook graag gecombineerd met klimaatbos.

KLIMAATBOS

De stad krijgt een duurzaam en biodivers klimaatbos van minimaal 100 hectare waarbij ecologie en duurzame houtwinning samengaan. Dat bos kan de gemeente op haar eigen gronden realiseren. Met het grootschalig aanplanten van voedsel- en klimaatbossen wordt CO₂ vastgelegd en fijnstof afgevangen.

LEVENSBOEMBOS

Het Levensbomenbos is een succes. In 2017-2018 hebben velen daar een herinneringsboom geplant. De vraag was groter dan het aanbod. Daarom zien wij reden tot uitbreiding van dit soort bossen, bijvoorbeeld in de vorm van levensbomenbossen, voedselbossen en klimaatbossen. Houtbouw heeft immers de toekomst. Hout is duurzaam materiaal en tijdens de bouw wordt er weinig tot geen CO₂ uitgestoten. Dit in tegenstelling tot beton en staal.

DE GROENE DELTA

De Bossche Groenen wil verder met de uitvoering van De Groene Delta en het afmaken van het Natuur Netwerk Brabant (NNB). Van het Vlijmens Ven tot in het zuiden aan het Drongelens Kanaal en in het westen tot aan de Deutersestraat. Hierdoor ontstaat een groot, aaneengesloten natuurgebied. Het waterbergingsgebied is inmiddels al aangelegd.

Het Sparrenburgbos met de omliggende akkertjes dient te worden verworven en het kampenlandschap te worden hersteld. De resterende hekwerken tussen de verschillende bosgebieden moeten verder worden ontmanteld. De boerderijen in de Gement en de Henriettewaard kunnen omgevormd worden naar stadsboerderijen, gekoppeld aan stadslandbouw-, zorgeducatieve en voedselbankprojecten.

De Rosmalense polder en de polder van Bokhoven bieden veel ruimte om natuur te ontwikkelen, in combinatie met cultuurhistorie en recreatie. Maar ook voor de ontwikkeling van energielandschappen. Door de aanleg van CO2-moerassen en voedselbos worden deze polders benut voor zowel duurzaamheid als biodiversiteit.

VUURWERK

De Bossche Groenen wil een verbod op particulier vuurwerk. Qua veiligheid en vervuiling is het beter om een centrale professionele vuurwerkshow te organiseren. Bij voorkeur met het gebruik van de nieuwste technieken, zoals drones.

De manier waarop we nu de jaarwisseling vieren, is niet meer van deze tijd. Vanwege de toename van de hoeveelheid zwaar (lees: illegaal) vuurwerk, maar ook de troep die het met zich meebrengt. De vervuiling op straat en in de lucht kunnen we niet gebruiken in de strijd tegen klimaatverandering. Bovendien moeten we zuinig zijn met de dieren om ons heen.

MOTORCROSS

De Meerse Plas maakt onderdeel uit van een stedelijk overgangsgebied en de toekomstige nieuwe natte natuurparel; de Dungense polder. Wij vinden daarom dat het motorcrossterrein van Lidu niet thuishoort op deze plek. Er kan worden gekeken naar het samenvoegen van motorcrossverenigingen in de omgeving.

FAIR TRADE

De Bossche Groenen wil dat Den Bosch een fair trade gemeente wordt. De gemeente moet aantonen dat al haar inkopen 100% eerlijk, duurzaam én biologisch zijn. Daarmee willen we inwoners en bedrijven aanmoedigen om ook te kiezen voor eerlijke en duurzame producten.

3 WONEN

De gemeente moet weer de regie nemen om het grote tekort aan betaalbare woningen weg te werken. Den Bosch heeft een divers aanbod nodig van huurwoningen, koopwoningen, starterswoningen, studentenhuisvesting en seniorenwoningen. Experimentele woonprojecten - zoals Minitopia en Boschgaard - dienen we te koesteren.

DIVERSITEIT WONINGEN

De Bossche Groenen wil niet ongebreideld blijven doorbouwen. Wij gaan voor kwaliteit, niet voor kwantiteit. Bouwen van een diversiteit aan woningen, passend bij de wensen van bewoners. Dat zijn betaalbare huurwoningen, koopwoningen, starterswoningen, studentenhuisvesting en seniorenwoningen.

SOCIALE HUUR

Het tekort aan woningen in de sociale huursector moet worden aangepakt. De Bossche Groenen wil dat de gemeente maximaal inzet op betaalbare huur- en koopwoningen. De achterstanden in het sociale woningbouwprogramma moeten worden weggewerkt. Er komt een moratorium op de verkoop van sociale huurwoningen totdat de wachtlijsten zijn weggewerkt.

Betaalbare volkshuisvesting is een plicht van de overheid. Omdat corporaties te weinig bouwen, willen we dat de gemeente dat weer gaat doen. Wij zijn voor een gemeentelijke woningbouwcorporatie of deelname van de gemeente aan de drie grote woonbedrijven in onze stad. We willen bouwen aan een sociale stad. Niet alleen voor de happy few.

We werken met prestatieafspraken over bouwaantallen, betaalbaarheid en duurzaamheid. Als gemeente zijn we gelijkwaardige samenwerkingspartners van woningcorporaties en andere partijen. We maken plannen alleen in samenspraak met buurtbewoners.

SPECULATIE

In een nieuw woningbouwprogramma moet speculanten een halt worden toegeroepen. Zelfbewoningsplicht - de koper moet zelf in het gekochte huis gaan wonen - is daarbij het beste middel.

WOONBESCHERMING

Woonbescherming moet serieus genomen worden. Flexhuur- en antikraakcontracten leiden vaak tot schrijnende situaties als de wachttijden voor een woning oplopen tot tien jaar.

Strafontruiming op basis van de Wet Damocles - het afsluiten van woningen/ruimtes na verdenking van drugshandel - moeten kritisch bekeken worden. De Bossche Groenen wil dat er meer naar de persoonlijke omstandigheden gekeken wordt. Wij hekelen misbruik van bestuursdwang en zien een sociaal beleid voor ogen. Iemand dakloos maken is nooit een gepaste straf.

BURGERINITIATIEVEN

Om de eenzaamheid onder alleenstaande ouderen tegen te gaan, willen we voor deze groep geclusterd gaan bouwen. Daarbij is aandacht voor de achtergrond van betrokkenen en gebruik van een gezamenlijke ruimte - zoals het Knarrenhof - belangrijk. Dat betekent meedenken met de wensen van inwoners en maatwerk leveren.

EXPERIMENT

Wij vinden het belangrijk dat er genoeg ruimte is voor burgerinitiatieven en voor mensen met een alternatieve duurzame levensstijl. Succesvolle projecten zijn bijvoorbeeld Boschgaard en De Oosterburen, waarbij er ook alternatieve woonvormen van de grond komen voor mensen met een smallere beurs.

De Bossche Groenen wil een vervolg op het succesvolle *tiny house* project Minitopia. Daarvoor kijken we naar verouderde industrieterreinen, parkeerterreinen en percelen aan de rand van de stad die geen toekomst meer hebben en gesaneerd moeten worden. Minitopia is een proeftuin die met meer concepten kan worden uitgebreid, zoals permacultuur en stadslandbouw.

NIEUWBOUW

Wij zien veel mogelijkheden om nieuwe woningen te creëren. Niet in het (snipper)groen - parken, groenstroken -, maar door bestaande plekken te transformeren. De verouderde winkelstrips moeten worden herontwikkeld. Denk aan het Rivierenplein, de Boschmeersingel, het Van Roosmalenplein en de Gruttostraat. Winkels beneden, woningen daarboven.

Maar ook het transformeren van kantoren, winkels, leegstaande gebouwen of garages van de gemeente tot woningen. Denk aan het Rodenborch College, dat binnenkort gaat verhuizen naar nieuwbouw.

De helft van de openbare ruimte wordt nu ingenomen door de infrastructuur voor de auto. Dat zijn wegen, maar ook parkeerplaatsen. Er is nu een overcapaciteit aan parkeerplaatsen in de binnenstad. Het winkelend publiek loopt terug, de transferia zijn een succes en de parkeergarage St.-Jan is inmiddels al weer even in gebruik. Wij zien mogelijkheden om parkeergarage Tolbrug bij het Burgemeester Loeffplein om te bouwen tot sociale huurwoningen en hiermee de oude volkswijk De Pijp weer terug te bouwen.

Ook in de weilanden rondom De Grootte Wielen kan nog worden bijgebouwd. Bovendien zien we veel leegstand in de appartementen boven de winkels in de binnenstad. Veel bovenwoningen zijn zelfs ontoegankelijk gemaakt. Naar schatting kunnen op die plekken enkele honderden woningen gerealiseerd worden.

WATERWONEN

Den Bosch is een waterrijke stad. We willen onderzoeken of corporaties ook sociale huurwoningen op het water kunnen bouwen. Denk aan woonboten en -arken.

VOORSPRONG WIJKBEWONERS

Bewoners uit de eigen wijk krijgen een voorsprong bij nieuwbouw. Zo voorkom je dat er niet alleen dure onbetaalbare nieuwe woningen worden gebouwd, waardoor buurtbewoners soms wel financieel gedwongen worden te vertrekken naar arme wijken.

MEGALOMAAN

De Bossche Groenen wil geen megalomane projecten meer, zoals een dure ondergrondse parkeergarage of een theater van zeventig miljoen euro. We moeten investeren in natuur, openbaar groen en in duurzaam beheer en renovatie van woningen.

ASBEST

Voor 1 januari 2024 moeten alle asbestdaken gesaneerd zijn. Panden waar na 2024 nog asbestplaten op liggen, zijn niet meer verzekerd. Deze daken gaan na 25 jaar verweren, waardoor de asbestcementplaten zacht worden en honderdduizenden vezels uitspoelen en verwaaien. Dat levert een gevaar op voor de volksgezondheid.

In het buitengebied staan veel verwaarloosde schuren en stallen waar nog veel vierkante meters aan verweerde daken op liggen. Maar ook in wijken als de Tielekeshoeve in Sparrenburg liggen die platen op woningen. We willen dat de gemeente dat snel in beeld gaat brengen en met een aanvalsplan komt.

STATUSHOUDERS

Een snelle vestiging na toewijzing van een status is van belang voor integratie en participatie. Bovendien moet de gemeente actief blijven meewerken aan de opvang van asielzoekers. Als stad in een bevoorrecht land hebben we de plicht om mensen in nood te helpen.

GEZINS-PGB

Wie zorg nodig heeft, krijgt er door de verschillende zorgwetten een hoop administratie bij cadeau. Vooral in gezinnen waar een beroep wordt gedaan op meerdere zorgregelingen. Dat kan eenvoudiger. Den Bosch zou - net als enkele andere Nederlandse gemeentes - kunnen experimenteren met een integraal gezins-pgb.

JEUGDZORG

De wachttijden in de (jeugd)zorg moeten worden teruggedrongen. We zijn nog niet uit de perikelen van de transitie in 2014, dat heeft de coronacrisis duidelijk gemaakt. Wachtlijsten lopen op, jeugdzorg loopt vast. De Bossche Groenen wil de zorg voorop zetten, niet de dossiers. Budgetten kunnen worden aangevuld, mensen niet.

Om uitval en graviterende zorg te voorkomen moeten we werken aan sterke wijken en veerkrachtige mensen. Daarnaast moeten we professionals en vrijwilligers de juiste tools geven in dienst-, hulp- en zorgverlening. De administratiedruk voor zorgverleners moet omlaag.

PREVENTIE

Preventie is het kernwoord om de stad veilig te maken en te houden. We willen dat er wordt geïnvesteerd in jongerenwerk, sociale wijkteams en onderwijs. Denk aan voorlichting over radicalisering. Den Bosch heeft een nieuwe aanpak nodig voor het tegengaan van eenzaamheid en depressies bij jongeren. In samenwerking met jongerenwerk, school, zorg en het gezin. Niet alleen voor jongeren, maar ook met jongeren.

BUURTHUIZEN

Gezonde burgers dragen hun steentje bij in de wijk. Sociale cohesie moeten we stimuleren door jeugdhonken en buurthuizen opnieuw een centrale rol in de wijk te geven. Geen loket, maar een huiskamer.

PARTICIPATIEWET

Wijken waar bewoners zelf zorgdragen voor het groen, leveren een gelukkiger en gezondere bevolking op. De participatiewet moeten we benaderen vanuit vertrouwen en zorg, niet vanuit controle en straf. Van ons mag deze wet zo snel mogelijk worden afgeschaft.

OUDEREN

De gemeente moet zich voorbereiden op de veranderende samenstelling van de bevolking. We willen levensloop bestendig bouwen, zodat ouderen in de wijk kunnen blijven. Er moet een verkennend onderzoek komen om knelpunten voor ouderen te signaleren. De Bossche Groenen staat voor ontmoeting in de wijk, waardoor verschillende generaties elkaar tegenkomen en helpen.

Eenzaamheid moet worden tegengegaan. Er moeten woonconcepten voor senioren worden uitgewerkt. Wij denken aan woongemeenschappen, moderne hofjes en meergeneratiewoningen. Daardoor kunnen ouderen langer zelfstandig blijven en eenzaamheid wordt tegengegaan. In de wijken willen we meer ruimte voor ontmoetingsplekken - zoals kleinschalige horeca - waar bewoners elkaar weer tegenkomen.

COFFEESHOP

De Bossche Groenen wil de overlast van coffeeshops in de wijken aanpakken. Door het uitsterfbeleid van de afgelopen jaren is het aantal shops in onze stad afgenomen. Hierdoor is het bij de overgebleven coffeeshops erg druk, wat regelmatig gepaard gaat met (parkeer)overlast. De Bossche Groenen wil daarom dat er meer shops komen aan de randen van de stad, waardoor de overlast in het centrum wordt teruggedrongen. De Bossche Groenen wil daarom dat er meer shops komen aan uitvalswegen van de stad, waardoor de overlast in het centrum wordt teruggedrongen.

4 ZORG EN WELZIJN

Inwoners die zorg nodig hebben, verdwalen nu in een grote kluwen administratie. Dat moet eenvoudiger. Ook aan de kant van preventie is nog veel te winnen. Elke wijk moet een ontmoetingsplek hebben. Buurthuizen, of jeugdhonken. Zo voorkomen we eenzaamheid, ontsporing en depressies bij oud en jong.

CRISISDIENSTVERLENING

De Bossche Groenen zien graag een uitbreiding van de crisisdienstverlening rondom 'verwarde personen'. Instanties als de politie, het Jeroen Bosch Ziekenhuis, de GGZ en Farent werken samen om overlast tegen te gaan van/hulp te bieden aan mensen die in hun buurt verward of verontrustend gedrag vertonen. Die samenwerking willen we verder uitbreiden met Stichting Loods - de kringloopwinkel aan de Ridderspoorstraat - en andere sociaal maatschappelijke initiatieven.

5 WERK EN INKOMEN

We moeten toe naar een samenleving waarin we ons richten op lokaal. Om verbindingen in de gemeente sterker te maken en onnodig reisverkeer uit te bannen. De gemeente dient lokale bedrijven te steunen. In de afgelopen twee coronajaren lag de nadruk te veel op handhaving, te weinig op welbevinden.

LOKALE ONDERNEMER

De gemeente stimuleert de lokale economie door - waar juridisch mogelijk - lokale bedrijven gemeentelijke opdrachten te gunnen. De ondernemersverenigingen worden daarbij betrokken. Zo blijft er werkgelegenheid in de gemeente. Bovendien scheelt het overbodig reisverkeer van bedrijven van elders.

Citymarketing willen we invullen door lokale ondernemers. Makers moeten de kans krijgen om zichzelf in de etalage te zetten. Bezoekers van de stad komen juist voor dit soort initiatieven naar Den Bosch. De gemeente moet dus geen grote réclamecampagnes meer inzetten om toeristen naar de stad te lokken.

BUURTECONOMIE

De Bossche Groenen wil het werken dicht bij het wonen brengen. Kleinschalige bedrijvigheid in woonwijken stimuleren. We willen de buurt economie terugbrengen volgens het principe van de 10-minutenstad van de gemeente Utrecht. Lokale bedrijvigheid en voorzieningen in de wijken stimuleren ontmoetingen en gaan onnodig reisverkeer tegen.

Maar dat mag niet ten koste gaan van de kwaliteit en leefbaarheid van de woonwijk. Een kleinschalig naaiatelier kan wel, een bedrijf dat flink wil groeien - qua fysieke omvang - niet. Die laatste kan tot overlast leiden. De verkeersbewegingen van bestelbusjes en vrachtwagens in de wijk neemt toe. Die bedrijven zijn meer op hun plaats aan de rand van een woonwijk aan doorgaande wegen. Niet midden in een wijk. Daar staan de kindvriendelijkheid (veiligheid) en het woongenot voorop.

CORONASTEUN

De Bossche Groenen vindt dat de gemeente de verantwoordelijkheid heeft om in coronatijd burgers en bedrijven bij te staan. Ze moeten een vinger aan de pols houden; hoe staat het met het welbevinden van de inwoners?

De afgelopen twee jaar was de gemeente erg gericht op handhaving wat betreft het naleven van de coronawetgeving voor ondernemers. Wij zien het graag anders. Iets minder naar de letter van de wet, meer in de geest van wet. We moeten in deze tijden het gevoel geven dat we naast ze staan, niet tegenover de ondernemer.

ZONDAGSMARKTEN

Markten op zondag (ochtend) kunnen de stad aantrekkelijker maken voor toeristen om een weekendje naar 's-Hertogenbosch te gaan. In weinig florierende winkelstraten zullen deze zondagsmarkten de lokale ondernemer ondersteunen. Door samen te werken met de

winkeliers en buurtbewoners krijgen deze straten een impuls, wat het vestigen van nieuwe winkels bevordert.

VRIJWILLIGERS

Den Bosch is de gemeente met het hoogste aantal vrijwilligers onder de rivieren. Er wordt door vrijwilligers 9,5 miljoen uur werk verzet per jaar. Beleid wat goed gaat, moet je koesteren en intensiveren. Daarom gaan we vrijwilligersorganisaties de komende jaren meer ondersteunen en faciliteren.

BASISINKOMEN/BIJSTAND

De Bossche Groenen is warm voorstander van een basisinkomen. Inkomensbeleid is echter een bevoegdheid van de Rijksoverheid. Lokaal willen we dat het stadsbestuur gaat experimenteren met de bijstand, zoals enkele andere steden dat al doen. Door ruimte te geven in (de interpretatie van) de regels, wordt het voor mensen makkelijker om mee te doen.

Wij zijn tegen het soort fraudejachten die we hebben leren kennen van onder andere de toeslagenaffaire. De Bossche Groenen is voor het bijverdienen in de bijstand en voor afschaffing van de kostendelersnorm. We willen een einde aan strafkortingen op levensbehoeften zoals de bijstand.

Iedere Bosschenaar leeft minimaal op het niveau van het sociaal minimum. Dat zou in theorie al zo moeten zijn, maar de praktijk is weerbarstig. De Bossche Groenen wil een vereenvoudiging van aanvraagprocedures voor bijstand en andere uitkeringen en voorzieningen. Daarnaast verkorten we de doorlooptijd voor een toekenning.

Bijverdienen vanuit de bijstand moeten juist worden gestimuleerd. Dit vergroot de kans om weer mee te draaien in een betaalde baan in de toekomst.

ARMOEDEBESTRIJDING

Nu moeten gezinnen in aanmerking komen voor selectieve liefdadigheid, zoals Quiet, Vergeten Kind en Warm Onthaal. Wij pleiten voor zelfbeschikking over de budgetten waar deze gezinnen recht op hebben. De huishoudens kunnen zelf voorzien in de zaken die ze écht nodig hebben, waardoor ze onafhankelijker worden. De gemeente kan gaan experimenteren met *cash first* projecten, waarbij inwoners in plaats van een hulptraject, een geldbedrag ontvangen voor het oplossen van een probleem. Liever armoedebestrijding, dan armoedeverlichting.

SCHULDEN

We moeten meer doen om problemen met schulden te voorkomen. Een intensivering van de preventieve aanpak van schulden met specifieke aandacht voor jongeren. Denk aan financiële educatie op scholen en hulp bij geldzaken voor scholieren en studenten. Daarnaast moeten de mogelijkheden voor de gemeente om schulden over te nemen, worden uitgebreid. Zo lopen de incassokosten niet nog verder op.

6 VERKEER

Onze lucht is sterk vervuild. Het autogebruik in de binnenstad wil De Bossche Groenen daarom verder terugdringen. De alternatieven – de fiets en duurzaam, hoogfrequent openbaar vervoer – hebben de toekomst. Het gebruik van elektrische deelauto's en -scooters moeten we stimuleren. De gemeente moet fossielvrij worden.

LUCHTKWALITEIT

Leefbaarheid gaat, behalve over verkeer en geluid, ook over het recreëren en sporten in de buitenlucht en over een goede

luchtkwaliteit. De verschillende thema's hebben een duidelijk verband met elkaar. Het is belangrijk dat mensen vrij en gezond kunnen ademen.

FIETS

Door te kiezen voor andere vervoersmiddelen kan het gebruik van de auto voor woon-werkverkeer worden teruggedrongen. De gemeente moet het gebruik van openbaar vervoer en de fiets faciliteren en aanmoedigen. Sternetroutes voor de fiets moeten - waar nodig - ongelijkvloerse kruisingen krijgen. Daarom kiezen we bijvoorbeeld voor een fietsbrug op de Vlietdijk in De Groote Wielen.

Het onderhoud van recreatieve fietspaden en veilige oversteekplaatsen heeft meer aandacht nodig. Gevaarlijke kruisingen (denk aan de kruising De Haverlij/Beverspijken), moeten snel worden aangepakt en omgebouwd.

OPENBAAR VERVOER

Beter openbaar vervoer naar de dorpen kan het autogebruik verminderen. Daarom pleit De Bossche Groenen voor meer bussen van en naar Engelen, Bokhoven, Rosmalen, De Groote Wielen, Nuland, Vinkel en Empel. Ook de verzorgingshuizen kunnen daarin betrokken worden. Dit kan eventueel vraaggestuurd vervoer - beter bekend als de belbus - zijn.

We willen dat er volwaardige alternatieven worden ontwikkeld voor de auto in de regio. De Bossche Groenen wil inzetten op hoogwaardig, duurzaam en comfortabel openbaar vervoer. Wij pleiten bijvoorbeeld voor een *lightrail* die de dorpen en wijken ontsluit. Een gezamenlijke lobby met de provincie en de omliggende gemeenten bij het Rijk is de eerste stap.

WATERVERVOER

Den Bosch is een waterstad. We maken daar nog veel te weinig gebruik van. Vervoer over water kan het wegverkeer verminderen en moet daarom gestimuleerd en gefaciliteerd worden. Het lijkt ons een uitdaging elektrisch aangedreven watertaxi's tussen Engelen - met een grote wijk als de Haverleij - en de binnenstad van Den Bosch te laten varen. Daar is genoeg potentie voor.

AUTOVRIJE ZONE

We zien graag een uitbreiding van de autovrije zones. Meer groen in de binnenstad kan ook worden gerealiseerd door een aantal pleinen - zoals het pleintje voor de Catharinakerk - geheel autovrij te maken en groen in te richten. Straatparkeren in de binnenstad willen wij naar de randen van de binnenstad verplaatsen. De parkeergarages St.-Jan, Paleiskwartier en de P&R Majweg zijn hiervoor zeer geschikt. De gemeentelijke parkeergarage In de Boerenmouw willen wij vrijmaken voor vergunninghouders.

ELEKTRISCH RIJDEN

Elektrisch vervoer is minder belastend voor het milieu en beter voor de luchtkwaliteit. De Bossche Groenen wil daarom meer laadpalen, voor zowel auto's als fietsen. Het aanleggen van een dicht netwerk met openbare laadpalen draagt bij aan het stimuleren van elektrisch vervoer. Wie elektrisch rijdt, krijgt bovendien meer privileges. Zo mogen distributeurs die elektrisch rijden dieper de binnenstad in dan vervuilende auto's.

DEELAUTO, -SCOOTER EN -FIETS

Een volledig elektrische auto is lang niet voor iedereen betaalbaar. Deelmobiliteit van zowel elektrische auto's als scooters en fietsen wordt echter steeds goedkoper en gemeengoed. De Bossche Groenen stimuleert het gebruik van elektrische deelauto's, onder meer met goedkopere parkeervergunningen voor deelauto's.

DE RING

We willen de leefkwaliteit verhogen in de wijken die grenzen aan de autosnelwegen om de stad, door de luchtkwaliteit te verbeteren en de geluidsoverlast terug te dringen. Daarvoor willen we snelheid op de ring van Den Bosch (A2 en A59) terugbrengen naar 80 km/u. Beide autosnelwegen lopen door en langs dichtbevolkte woonwijken in Noord, West en Oost.

DE BINNENSTADRING

Wij willen doorpakken op de ombouw van de binnenstadring naar een groene, 30 km/u boulevard. De aanleg van de Randweg heeft de binnenstadring ontlast en de bereikbaarheid van de stad verhoogd, maar zorgt nu voor verkeersdruk en opstopping in wijken als Het Paleiskwartier en Boschveld. De verkeersintensiteit op de tweede ring van de stad - en de daarmee gepaard gaande toename van de parkeerdruk - zet de leefbaarheid van de buitenwijken sterk onder druk.

DIEZEBRUG

Om het doorgaand verkeer op de binnenstadring te weren, wil De Bossche Groenen de Diezebrug ombouwen tot een wandel- en fietsbrug. De Tramkade is een culturele hotspot; daar wil je geen drukke verkeersader doorheen hebben lopen. De Vogelstraat willen wij onder het spoor doortrekken en laten aansluiten op de Nelson Mandelalaan. Dat leidt tot minder doorgaand autoverkeer in de Brugstraat en in de binnenstad. Het plan voor de Kop van het Zand moet op dit onderdeel worden herzien.

SPOORWEGEN

Toename van goederenvervoer over het spoor vinden wij zorgelijk. Niet alleen vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen door het hart van onze stad, maar ook door de aantasting van het woon- en leefklimaat van de mensen die direct aan het spoor wonen. Denk hierbij aan geluidsoverlast en trillingen, met gevaar voor verzakking van panden. De waardevolle platanen langs de Boschveldweg dienen te worden behouden.

Het aantal goederentreinen moet worden beperkt. Deze treinen moeten niet in de nachtelijke uren en niet harder dan 40 km/u rijden. Gevaarlijke en risicovolle transporten horen hier helemaal niet thuis en moeten over de goed beveiligde Betuweroute. Het stadsbestuur zou samen met andere gemeenten moeten optrekken om druk te zetten op de minister en ProRail om hier andere keuzes in te maken. Ook ander goederenvervoer moet zo snel mogelijk weer over de Betuweroute.

Wij willen een treinstation voor Maaspoort terug op de agenda.

SCHOOLROUTES

We vinden dat iedereen - jong en oud - veilig over straat moet kunnen. Dat vraagt onder meer veilige schoolroutes zodat kinderen zo veel mogelijk zelfstandig naar school kunnen. Denk daarbij aan zebrapaden met verkeerremmende maatregelen. De Bossche Groenen wil van alle schoolroutes, veilige routes maken.

Wij pleiten voor stimuleringsmaatregelen voor scholen die fietsvriendelijk en auto-ontmoedigend werken. Het zou helpen om een lokaal aanspreekpunt - wellicht een loket - op te richten voor het onderwerp scholen en verkeer binnen het verkeersdomein van de gemeente.

TWEETAKT

Een verbod op vervuilende tweetaktmotoren in de gehele gemeente is een noodzakelijke maatregel. Dan hebben we het over zowel brommers als bladblazers en grasmaaiers. Tweetaktmotoren zijn zeer vervuilend, omdat behalve de brandstof ook de olie wordt verbrand. Er zijn inmiddels genoeg betaalbare alternatieven

beschikbaar. Mensen die in de natuur - zoals het Bossche Broek en de Gement - willen wandelen, joggen of fietsen, zouden dat zoveel mogelijk ongehinderd moeten kunnen doen. Als tegemoetkoming aan bezitters van deze voertuigen en machines kan een inruilpremie worden verstrekt.

BOKHOVENSEDIJK

De Haverlij breidt uit met twee kastelen. Bokhoven zal daardoor met meer doorgaand verkeer te maken krijgen. Dat komt de leefbaarheid en veiligheid in het dorp niet ten goede. De Bossche Groenen pleit daarom voor afsluiting van de Bokhovensedijk voor doorgaand gemotoriseerd verkeer. Dit komt ook de flora en fauna op de dijk en in de directe omgeving ten goede.

'UITLOPERS'

Er is een visie nodig op de inrichting van kruisingen en het verbinden van stadsparken met het buitengebied. Wat ons betreft krijgt de stad vanaf de kern 'groene uitlopers' naar de parken en wijken. Die uitlopers verbinden de stad met het buitengebied, waarbij barrières - het spoor en drukke wegen - zoveel mogelijk worden opgeheven door groene overkluizingen of (brede) onderdoorgangen.

7 BESTUUR

De Bossche Groenen staat voor een nieuwe politieke beweging en een andere bestuurscultuur; gebaseerd op vertrouwen en verbinding. De burger moet meer betrokken worden bij het vormgeven van de stad. Een centraal loket moet inwoners met vragen en ideeën de juiste weg wijzen.

MET BURGERS

De Bossche Groenen wil dat Den Bosch samen met de inwoners bestuurd wordt. Dat betekent dat de burger bij het vormen van beleid meegenomen moet worden. Niet alleen voor inwoners, maar ook mét inwoners de stad vormgeven.

Nu zien we te vaak dat het misgaat en bewoners weinig tot geen zeggenschap hebben bij de inrichting van hun buurt, wijk of stad. Er moet geïnvesteerd worden in het herstel van vertrouwen van burgers in de overheid. Bij bewoners zit veel kennis en kunde, zeker als het hun eigen wijk betreft. Gebruik die kennis dan ook.

We maken meer gebruik van praktische democratische instrumenten: wijkrechten, wijkraden, wijkbudgetten en wijkbegrotingen. De gemeente zet daarvoor de kaders neer, gericht op minder regels in plaats van meer. De gemeente waakt ervoor dat iedereen meedoet. Dit is democratie in actie.

BURGERBEGROTING

Een burgerbegroting is een goede manier om inwoners meer zeggenschap te geven over de uitgaves van de gemeente. Wij zien graag dat de gemeente hier werk van gaat maken. De dorpen Engelen, Bokhoven, Empel, Nuland en Vinkel zijn zeer geschikt voor proeven met een burgerbegroting. Het invoeren van de wijk- en dorpsbudgetten verdient een goede evaluatie. Voortzetting moet gestimuleerd worden.

OMBUDSFUNCTIE

Als inwoners onze hulp inroepen, horen we vaak dat de gemeente geen oren en ogen heeft voor de burger. Wij vervullen als partij graag de functie van ombudsman/vrouw, maar eigenlijk zou de gemeente hierin moeten faciliteren.

Denk aan een algemeen loket, waar iedereen terecht kan met vragen. Via die weg kunnen inwoners naar de juiste persoon worden verwezen. Ideeën worden dan tevens getoetst op haalbaarheid. Het uitgangspunt is een dienstbare overheid. Meedenken in plaats van tegenwerken.

Naast de Nationale Ombudsman komt er een Bossche Ombudsman. De Bossche Ombudsman is er voor iedereen die tussen het wal en schip raakt. Voor alle burgers die niet worden gezien of gehoord. Het is het aanspreekpunt waar je geen website krijgt, maar een mens om je probleem aan voor te leggen. Voor elk persoonlijk of buurtprobleem is er een oplossing.

8 KUNST EN CULTUUR

Kunst, cultuur en het verenigingsleven hebben als het cement van onze samenleving een enorme waarde. Ze stimuleren, inspireren en verrijken het leven. Wij willen het culturele aanbod versterken. Zoveel mogelijk mensen moeten hieraan kunnen deelnemen. Uitgaven voor kunst en cultuur zijn geen sluitstuk van de begroting en niet afhankelijk van economische ontwikkelingen.

CULTUURRIJK

Den Bosch heeft veel te bieden. De vestingstad verkoopt zichzelf, net als het Museumkwartier. De nieuwe schouwburg zal zich nog moeten bewijzen. De Azijnfabriek heeft een doorstart gemaakt in een prachtig gerenoveerd gebouw aan de Triniteitsstraat. De Verkadefabriek draait goed en de Tramkade is een broedplaats voor nieuw talent en experiment. En dan hebben we het nog niet eens gehad over de Toonzaal, de Willem II fabriek en alle kleine theaters.

Kunst en cultuur verbindt. Het voegt kwaliteit, inzicht en een ruimere blik toe aan het leven van mensen in de stad. Kleine podia waar amateurkunst en inwoners van de stad terecht kunnen voor ontspanning en plezier, kunnen rekenen op onze steun. Een podium als de Azijnfabriek, waar jaarlijks duizenden mensen komen en genieten, heeft recht op een goed betaalbare locatie in onze binnenstad. Bij voorkeur op de huidige plek.

BROEDPLAATSEN

Voor alle doelgroepen valt er wat te halen, maar rust roest. De Bossche Groenen wil makers en doeners (de ZZP'ers) een fysieke werkplek aanbieden. Doordat een dergelijke plek gemist wordt is deze creatievelingen genoodzaakt om te gaan werken buiten de stad. Dat zou ook in onze stad moeten kunnen door een betaalbare creatieve broedplaats aan te bieden waar kunst en cultuur alle ruimte krijgt om te maken en te laten zien.

DE MAKER

Geld voor cultuur moet naar de maker, niet naar gebouwen. Kijk naar De Muzerije. Een prachtig pand, maar geld voor programmering staat onder druk. Nieuwe culturele initiatieven dienen gemakkelijker in de gelegenheid te worden gesteld om een plek te veroveren in het cultuuraanbod. Laat duizend bloemen bloeien en kijk wat aansluit en aanslaat bij het publiek.

AMATEURKUNST

De amateurkunst in onze gemeente is - naast de professionele kunst - van groot belang. Duizenden inwoners van jong tot oud houden zich bezig met toneel, beeldende vorming, muziek, zang en dans.

Met broedplaatsen voor cultuur, voldoende betaalbare ateliers, oefenruimtes voor muzikanten en opdrachten voor beeldend kunstenaars, stimuleert de gemeente een goed kunstklimaat.

NIEUWE VISIE

Kunst en cultuur draagt ook bij aan het economische klimaat in de stad. Zonder aanwas van onderop en zonder doorontwikkeling van de middelgrote en grotere kunst- en cultuurinstellingen, ontbreekt het aan culturele dynamiek in de stad. Van de lokale overheid wordt gevraagd om een - bij deze tijd passende - nieuwe visie op kunst en cultuur in de stad te formuleren en die visie nadrukkelijk samen met betrokkenen te vormen.

Den Bosch zou op het gebied van kunst en cultuur ambitieus en initiatiefrijk moeten zijn en samen met andere Brabantse steden een vuist moeten maken naar Den Haag. Met als doel het realiseren van een ambitieus cultureel programma voor de stad en de regio.

HET THEATER

De Bossche Groenen is/was voor de bouw van een modern theater. Het bouwen van een groot nieuw theater aan de Parade had niet onze voorkeur. Deze grote investering drukt op het exploitatiebudget van de gehele cultuursector. Wij zijn bang dat dit ten koste gaat van de makers en het totale cultuuraanbod in de stad.

HUIS73

Het vernieuwende concept van de fusie tussen de Stadsbibliotheek, de Muzerie en Babel krijgt onze warme steun. De Bossche Groenen wil deze voorziening laagdrempelig houden door het invoeren van een cultuurpas voor de lage inkomens.

MUZIEKONDERWIJS

Met het wegbezuinigen van muziekschool De Muzerie is er wel een gat gevallen in het aanbod van muziekeducatie voor - met name - jonge mensen in de stad. De Bossche Groenen maakt zich enorm zorgen over de teloorgang van het muziekonderwijs in het land en dus ook in onze stad. We willen dat muziekonderwijs binnen- en buitenschools voor alle jongeren in de gemeente toegankelijker en betaalbaar maken. Denk aan goedkopere lestarieven voor kinderen tussen de 7 en 17 jaar met een cultuurpas. Met die pas kunnen ze korting krijgen op het muziekeducatie-aanbod bij de gekwalificeerde docenten, private muziekscholen en verenigingen.

Dit zou ook in het voordeel van docenten kunnen werken, door onnodige concurrentie te voorkomen. Jongeren moeten makkelijker de weg naar gekwalificeerde docenten kunnen vinden. Deze (zzp)aanbieders willen we beschermen en een eerlijk salaris bieden.

STREET ART

Street art is voor blinde gevels in de stad een ware verrijking. Dit kan in de vorm van gedichten of een afbeelding. Let wel: we hebben het hier niet over illegale graffiti, waarbij het vaak gaat om decoratieve naamtags (en dus om de makers). Bij *street art* zijn de afbeeldingen en de boodschap erachter belangrijker. Een andere vorm van *street art* is wildbreien (*guerrilla-knitting*), waarbij straatobjecten - zoals palen van verkeersborden of bomen - aangekleed worden met kleurrijk gebreid textiel. We omarmen deze vormen van kunst.

ZUIDERPASSAGE

De Zuiderpassage is cultureel erfgoed. Het heeft potentie om weer het bruisend hart van de wijk te worden. Waar mensen uit de wijk

samen kunnen komen en eenzame ouderen uit hun isolement kunnen raken. Wij willen onderzoeken of het initiatief, zoals bureau Strak Plan heeft gecommuniceerd, alsnog uitgevoerd kan worden waardoor er weer een mooie, gezellige ontmoetingsplek bestaat in de wijk.

TRAMKADE

De Tramkade is een plek waar we trots op zijn. Een broedplaats waar nieuwe initiatieven makkelijk terecht kunnen. Het experiment, de toegankelijkheid en de betaalbaarheid moeten de uitgangspunten blijven.

Ons voorstel is om de Tramkade permanent beschikbaar te houden voor dit soort initiatieven.

ZUIDERPARK

Het Zuiderpark is een prachtig park, waar meer mogelijk is dan alleen een wandeling en een picknick. In het Zuiderpark wil De Bossche Groenen een amfitheater bouwen. Een plek waar ontmoeting, theater en muziek centraal staan. Waar mensen komen om te genieten van mooie voorstellingen. Door te bouwen met natuurlijke materialen past het in de groene omgeving. Uitgangspunt is dat het kleinschalig is, zonder geluidshinder voor de bewoners van Zuid.

9 ONDERWIJS

De gemeente gaat niet over de inhoud van onderwijs, maar kan wel meehelpen om binnen het onderwijs meer mogelijk te maken. Wij zien veel waarde in de Brede Bossche School en een divers aanbod van onderwijsvormen. De gemeente moet de samenwerking van scholen, bedrijven en culturele instellingen ondersteunen.

BREDE BOSSCHE SCHOOL

De Bossche Groenen omarmt de gedachte rondom de Brede Bossche School. Volgens dit concept werken de scholen en kinderdagverblijven actief samen met welzijns- en zorginstellingen, culturele instellingen en sportverenigingen. De Brede Bossche School brengt buurtbewoners bij elkaar en gaat eenzaamheid tegen. Ook in nieuwbouwwijken - zoals De Groote Wielen - is het belangrijk om buurtbewoners elkaar te laten ontmoeten.

VERNIEUWEND ONDERWIJS

De Bossche Groenen wil onderzoeken hoe Den Bosch een faciliterende rol kan spelen bij vernieuwend onderwijs. Het stimuleren van vernieuwend onderwijs is belangrijk vanwege het maatwerk die het biedt. Het kan helpen bij de groeiende uitval van leerlingen die binnen het reguliere systeem niet vooruitkomen.

Denk bijvoorbeeld aan 10-14 Onderwijs, waarbij leerlingen tussen de 10 en 14 jaar door docenten uit het primair en voortgezet onderwijs begeleid worden in de overstap naar het voortgezet onderwijs. Maar ook de Democratische School, waarbij kinderen zelf richting geven aan hun leerproces en medezeggenschap hebben in het besturen van de school. Een divers onderwijsnetwerk past bij onze wens om een innovatieve stad te zijn.

MAATSCHAPPELIJKE STAGE

Maatschappelijke stages voor jongeren wil De Bossche Groenen terug op de gemeentelijke agenda. Hiermee activeren en motiveren we jongeren en gaan we schooluitval tegen. Scholieren kunnen worden gekoppeld aan 'wijkhelden', gecoacht worden

door succesvolle ondernemers en instromen bij de gemeente of bij aangesloten ondernemers. Jongeren zouden een buddy kunnen krijgen, voor een persoonlijke begeleiding tijdens de stage.

ONDERNEMEND ONDERWIJS

Leren doe je niet alleen op school, maar ook daarbuiten. Het vergroot de aansluiting bij de arbeidsmarkt, waar nieuwe beroepen zich ontwikkelen en steeds andere competenties nodig zijn. Samenwerking van scholen, bedrijven en culturele instellingen zouden we makkelijker willen maken. Daar kan de stichting Ondernemend Onderwijs een grotere rol in spelen.

TECHNIEK

We zetten in op samenwerking met onderwijsinstellingen om jongeren te laten doorstromen in een technisch beroep. Dit is ook goed voor verduurzaming van de stad.

LAAGGELETTERDHEID

Laaggeletterdheid is een struikelblok wanneer je een baan zoekt. Het kan in de weg zitten bij het vinden van de juiste hulp bij problemen met de gezondheid, verslaving of schulden. Daarom is het belangrijk in te zetten op minder laaggeletterdheid.

Op het Koning Willem 1 College zijn er al programma's voor laaggeletterden. Die zouden uitgebreid, beter bekend en maximaal gefaciliteerd moeten worden. De Bossche Groenen is voor uitbreiding van (voorschoolse) voorleesprojecten vanuit Huis73 of voorleesbuddies voor jonge kinderen en hun ouders.

INCLUSIEF

We willen dat iedereen mee kan doen. Regelingen zoals leergeld moeten worden uitgebreid om minima zelf de regie te geven over hun sociaal-maatschappelijke inzet.

SCHOOLOMGEVING

De Bossche Groenen zien veel waarde in schooltuinen, waar leerlingen leren waar voedsel vandaan komt. Schoolpleinen mogen uitdagend zijn en groter dan de wettelijke minimumnorm voorschrijft. Nieuwe scholen bouwen we energieneutraal en met veel ruimte voor groen. De verkeerssituatie moet zo worden ingericht, dat leerlingen en hun ouders aangemoedigd worden om te voet of met de fiets veilig naar school te komen.

kunstgraskorrels van rubbergranulaat bij. Het gezondheidsrisico is te groot, daar willen we onze kinderen niet aan blootstellen. Bovendien heeft het milieu - door het lekken van giftige stoffen en microplastics naar de bodem - onder deze korrels te lijden.

SCHOOLZWEMMEN

Het aantal kinderen met een zwemdiploma daalt, ook in onze gemeente. De reddingsbrigade vraagt hier al jaren aandacht voor. Wij willen daarom het schoolzwemmen herintroduceren.

URBAN SPORTS

De gemeente zou moeten investeren in urban sports. Zoals het faciliteren van een klimhal en het zorgen voor een goede voorziening voor skaters. De nieuwe skatehal is een prachtige plek; die willen we voor de toekomst behouden.

HORECA

De Bossche Groenen is initiatiefnemer van kleinschalige horeca in stadsparken. In dat kader zien wij graag een invulling van het Vakwerkhuisje in het Zuiderpark, evenals een horecavoorziening bij De Grootte Wielenplas. De Bossche Groenen wil in elke wijk kleinschalige koffietentje. Een plek waar buurtbewoners in de wijk elkaar weer kunnen ontmoeten, in de strijd tegen eenzaamheid.

In de omgeving van De Zuiderplas zien wij ook mogelijkheden tot verbetering van de verblijfskwaliteit. Het horecapunt en sanitaire voorzieningen moeten worden verbeterd. Zo wordt het verblijf weer aangenaam. Maar wij willen geen aanzuigende werking van gemotoriseerd verkeer. Want dat doet afbreuk aan de natuurbeleving die centraal moet staan in de omgeving van de natte natuurparel het Bossche Broek.

STADSCAMPING

De stad ontbeert een stadscamping voor kort verblijf, bijvoorbeeld gedurende culturele evenementen. Op die manier kunnen mensen ook van binnen de stad genieten van een korte vakantie vlak bij huis. Nu moeten kamperende bezoekers vaak uitwijken naar omliggende gemeentes. De gemeente Den Bosch kan op zoek gaan naar een uitbater of een camping faciliteren.

10 SPORT EN RECREATIE

Sporten houdt ons gezond. Laten we dat aanmoedigen door te zorgen voor goede, duurzame en gezonde locaties. Het zijn belangrijke plekken om elkaar te ontmoeten, net als recreatiegebieden. Elke wijk en elke plas verdient een eigen koffietentje of horecapunt, om de sociale cohesie te versterken.

SPORTVERENIGINGEN

De subsidie van sportverenigingen is nu (grotendeels) afhankelijk van het aantal jeugdleden. Liever zien we dat er ook andere criteria gelden, zoals de mate van energieverbruik. De gemeente stimuleert verenigingen met een eigen accommodatie om duurzame energie te gebruiken. Op de daken van kantines kunnen bijvoorbeeld gesubsidieerde zonnepanelen liggen. Dat kan bijdragen aan een lagere contributie.

KUNSTGRAS

Sportcomplexen zijn een belangrijke ontmoetingsplek. De gemeente zorgt ervoor dat het gezonde locaties zijn. Daar passen geen

11 DIEREN

De Bossche Groenen vindt dat de gemeente een actieve taak heeft op het gebied van zorg dragen voor de dieren in onze stad. Daarom heeft de fractie - samen met twee andere fracties in de raad - een initiatiefvoorstel ingediend om te komen tot dierenwelzijnsbeleid. Onze omgang met alle dieren moet beter.

ZWERF- EN PLAAGDIEREN

De diverse instanties die zich bezighouden met de controle op het houden en verzorgen van dieren - zoals de Dierenbescherming, de Dierenambulance en het Dierenasiel - vragen meer ondersteuning. Dit kan door voldoende subsidie en faciliteiten beschikbaar te stellen. Voor vragen over bijvoorbeeld zogenaamde zwervedieren, plaagdieren en bijenzwermen is het belangrijk dat inwoners makkelijk contact met de gemeente kunnen opnemen.

Met het oog op de bescherming van kleine leefgebieden van 'bedreigde' dieren, het beheersen van zogenaamde plaagdieren en het in kaart brengen van verwilderde dieren, is een advies- en informatiepunt gewenst. De beleidsplannen voor het onderhouden van parken en waterkanten moet wat ons betreft ook diervriendelijker. Denk aan de 10 km ecologische oevers die zijn aangelegd in Den Bosch Noord.

HUISDIEREN

Mensen beschouwen dieren vaak als onderdeel van hun gezin. De zorg voor deze gezinsleden zou ook voor degenen met een smalle beurs toegankelijk moeten zijn. Het introduceren van een dierenartspraktijk waarbij een gereduceerd tarief wordt gehanteerd voor die doelgroep, kan daarbij helpen.

Wij willen de hondenbelasting afschaffen of er een doelbelasting van maken. Dat laatste betekent dat het geld ingezet wordt voor maatregelen waar de hond en zijn baasje ook profijt van hebben. Dat is nu niet het geval. Veelal worden de inkomsten dan ook besteed aan zaken die niets met honden of andere dieren te maken hebben.

DIERENPARKEN

De Bossche Groenen wil bijdragen aan een bewuste omgang met de dieren die onder onze verantwoordelijkheid vallen. We willen een einde aan entertainment met dieren op bijvoorbeeld kermissen en circussen en een strikt beleid op dieren mishandeling, uitbuiting en andere misstanden.

In dierenparken willen we het fokken verbieden. We zien graag een inrichting in de parken die gericht is op het welzijn van de dieren die er wonen. Dit betekent bijvoorbeeld dat zij altijd de kans moeten hebben om zich terug te trekken. Nu staat vermaak voorop in de (kinder)boerderijen. Wij willen dat de focus ligt op educatie, welzijn en het bieden van en plaats voor dieren die opvang nodig hebben.

Op dit moment heeft de gemeente onder andere een contract met een opkoper van alle jonge mannetjesgeiten. De Bossche Groenen wil dat deze dieren niet meer naar de slacht gaan.

VEEHOUDERIJ

We willen dat de gemeente meewerkt aan het afbouwen van intensieve veehouderij op ons grondgebied en het stimuleren van kringlooplandbouw. Intensieve veehouderij past niet binnen de transitie naar duurzame, biologische landbouw die wij voor ogen hebben. Stadslandbouw daarentegen moeten we verder faciliteren door het mogelijk maken van stadsboerderijen aan de rand van de stad, zoals in de Dungense Polder en aan oostzijde bij Nuland en Vinkel.

WILDBEHEER

De Bossche Groenen wil helemaal geen jacht meer op gemeentelijke gronden, zoals de gemeente Oss dat heeft geregeld. Dus ook geen schadebeheer op grond van provinciale ontheffingen.

VOGELS

Natuur is de laatste decennia uit de stad verdwenen. Onder andere door de manier waarop de woningen zijn gebouwd. Er zijn bijvoorbeeld minder broedmogelijkheden en verblijfsplaatsen voor vogels en vleermuizen. Het aantal mussen is de laatste dertig jaar gehalveerd. In de binnensteden zijn ze verdwenen. Nieuwe en gerenoveerde woningen hebben te weinig spleten en kieren. De Bossche Groenen wil dat hier bij nieuwbouw en renovatie rekening mee wordt gehouden, zodat er voldoende nestgelegenheid en beschutting is voor dieren. Daarom zetten wij in op natuur-inclusief en dier-inclusief bouwen.

INZAMELING

De gemeente haalt het gescheiden afval huis aan huis op. Grijs, groen, papier en binnenkort ook plastic. Burgers en de gemeente kunnen samen de afvalberg verminderen. Als we omgekeerd gaan inzamelen, - zoals in Heusden - wordt het voor inwoners gemakkelijker om afval te scheiden. Nu moet je een paar keer per week het plastic afval wegbrengen naar een daarvoor bestemde container. Terwijl je zwarte container voor restafval bijna leeg voor de deur staat.

Als we dat omkeren, zullen meer mensen hun afval beter gaan scheiden. Dus plastic in de zwarte container en het restafval wegbrengen naar speciale containers in de wijk. Er draaien nu pilots in twee buurten. Wanneer die succesvol zijn, kunnen we dat uitbreiden. We vinden dat de gemeente zelf het voortouw moet nemen door innovatieve systemen toe te passen, zoals bijvoorbeeld het plaatsen van composteermachines (bij scholen en gemeentekantoren) waardoor (groen-)afval een grondstof wordt.

GROF VUIL

De Bossche Groenen wil weer een voorjaarsactie invoeren voor grof vuil. Het is slecht voor het milieu om voor ieder afgedankt kastje of doorgezakte stoel naar de milieustraat te rijden. Bovendien is niet iedereen in het bezit van een auto.

KLEIN CHEMISCH AFVAL

Voor het klein chemisch afval zijn er KCA-bussen die de wijken langsgaan. Daar wordt maar zeer beperkt gebruik van gemaakt. Onder meer omdat ze op tijden komen dat mensen vaak aan het werk zijn. De Bossche Groenen ziet meer in het ophalen van deze categorie afval. In België blijkt dat die werkwijze veel opbrengt.

FOLDERS

Reclamefolders zijn papierverspilling. Nu krijg je folders in de brievenbus, tenzij je een ja/nee-sticker hebt. De Bossche Groenen wil het makkelijker maken om ongewenste folders te weigeren. Geen ja/nee-sticker of nee/nee-sticker, maar een ja/ja-sticker voor wie wel geïnteresseerd is in reclamefolders.

12 AFVAL

We moeten zuinig zijn op de grondstoffen die we gebruiken. De inzameling van afval dienen we zo in te richten, dat we alles optimaal kunnen hergebruiken. Daarnaast is het belangrijk om de hoeveelheid afval zoveel mogelijk te beperken. Te beginnen bij de verspreiding van papieren folders.

COLOFON
DIT VERKIEZINGSPROGRAMMA
IS OPGESTELD DOOR
DE BOSSCHE GROENEN

REDACTIE
ROB VAN OIJEN

VORMGEVING
STUDIO BOOT

10-1-2022